

LEESBEVORDERING EN LITERAIRE VORMING in CURRICULUM.NU

Visie: de lezer centraal

Het onderwijs zou vaardige lezers moeten afleveren met interesse in (literaire) boeken en teksten. Wanneer leesbevordering en literaire vorming onderdeel uitmaken van het curriculum in het po en vo is dit doel voor vrijwel alle leerlingen haalbaar. Onder *leesbevordering* wordt hier verstaan: het stimuleren van het lezen door het aanbieden van boeken, het werken met boeken en het inroosteren van tijd voor vrij lezen. De leerling heeft daarbij de vrije keuze uit een breed boekenaanbod en beschikt over ten minste 20 minuten per dag om een zelfgekozen boek te lezen.

Literaire vorming duidt op het werken aan literaire competentie. Literair competente leerlingen beschikken over de kennis, inzichten en vaardigheden om mondeling en schriftelijk te reflecteren op literaire teksten en zelf teksten te schrijven.

In de doorgaande leerlijn 'leesbevordering en literaire vorming' staan de leesbeleving en het verhogen van de leesmotivatie centraal. Deze doorgaande leeslijn kan in plaats komen van delen van de gangbare curricula voor taal (po) en Nederlands (vo).

Rationale

Kennisontwikkeling Van meer lezen word je beter in taal. Hoe beter in taal, hoe succesvoller in de overige vakken. Ook heeft lezen een positief effect op concentratie, intelligentieniveau en cognitieve vermogens.

Persoonsvorming Het belevend lezen van literatuur draagt bij aan de emotionele ontwikkeling. Lezers spiegelen zich aan de personages in het boek, verplaatsen zich in andere mensen en in andere culturen en leren de wereld zien vanuit verschillende perspectieven.

Maatschappelijk toerusting

- Lezen is een onmisbare basisvaardigheid in onze geletterde en gedigitaliseerde samenleving. Leesbevordering draagt, indien ingebed in het onderwijs, bij aan de preventie van laaggeletterdheid en daarmee aan het dichten van de groeiende kloof tussen arm en rijk.
- Literatuur houdt mensen een spiegel voor en zet aan tot nadenken. Daarmee draagt het lezen en het bespreken van fictie bij aan een kritische houding ten opzichte van de samenleving en helpt het mensen volwaardig in deze maatschappij te participeren.
- Ook digitale geletterdheid, het kunnen omgaan met digitale teksten en gebruik van digitale toepassingen, is een onmisbare vaardigheid voor volwaardige maatschappelijke participatie. Binnen leesbevordering kunnen digitale toepassingen enerzijds helpen om (literaire) teksten beter te begrijpen en duiden en anderzijds aan zetten tot het schrijven en delen van teksten (Geletterdheid in de 21ste eeuw, Stichting Lezen, 2016).

Ontwikkelingspsychologisch Leesbevordering en literaire vorming zijn effectief als de leesmotivatie van leerlingen daarmee wordt verhoogd. Docenten kunnen leerlingen verder helpen in hun leesontwikkeling en hun literaire (smaak)ontwikkeling door boeken aan te bieden die iets boven het niveau van de leerling liggen ('zone van de naaste ontwikkeling') en/of net iets buiten de directe interessesfeer.

Doorlopende leeslijn po-vo

Een effectief curriculum voor leesbevordering en literaire vorming in het primair en secundair onderwijs omvat ten minste de volgende onderdelen:

- **Vrij lezen en praten over boeken/teksten**

Er is een breed aanbod van boeken en teksten waaruit de lezer zelf kiest wat hij leest. Lezen vanuit interesse, leidt bij kinderen en jongeren veelal tot een positieve leeservaring, evenals het nadenken en praten over gelezen teksten. De docent faciliteert de boekkeuze, voert gesprekken over leesvoorkeuren en begeleidt leerlingen naar een volgend niveau. Zowel in het primair als in

het secundair onderwijs (onder en bovenbouw) is er een plicht tot het maken van een steeds toenemend aantal 'leeskilometers'.

- **Boekverwerking**

In boekverwerking staat de beleving van de lezer centraal. Niet het reproduceren van feiten zet aan tot meer lezen maar het leggen van een relatie met andere gelezen boeken, eigen kennis en ervaringen en (lees)ervaringen van klasgenoten. In literaire gesprekken - vanaf de kleutergroep tot en met de laatste klas in het vo - leren leerlingen reflecteren op teksten, verschillende genres kennen en literaire concepten begrijpen en toepassen.

- **Voorlezen**

Voorlezen is een sterk didactisch middel om kinderen en jongeren kennis te laten maken met boeken en verhalen. Voorlezen aan jonge kinderen heeft bovendien een positief effect op de leesvaardigheid op latere leeftijd. Maar ook voorlezen aan oudere leerlingen, in zowel basis- als voortgezet onderwijs, verdient prioriteit, omdat dit leidt tot ontspanning, plezier en saamhorigheid en de aanzet tot zelf lezen.

Randvoorwaarden

Met een zinvolle aanpak van leesbevordering en literaire vorming kan gestart worden als ook aan extra-curriculaire randvoorwaarden is tegemoet gekomen. Deze randvoorwaarden bestaan uit: een actuele, aantrekkelijke en toegankelijke boekencollectie met ongeveer 5 boeken per leerling, een rustige plek om te lezen, betrokken ouders die met de school optrekken in de leesopvoeding en een goed geschoolde docent. De docent heeft een essentiële taak als coach en gids in de leescarrière van kinderen en jongeren. Dit impliceert dat hij/zij goed op de hoogte is van het boekenaanbod, een goede inschatting kan maken van leesvoorkeuren en -niveaus, enthousiasme uitstraalt voor lezen en zelf het goede voorbeeld geeft.

Ontschotting

Begrijpend lezen, technisch lezen, woordenschat en lezen voor het plezier zijn in het onderwijs gescheiden 'vakken'. De verbindende schakel en de basis is de 'wil om te lezen', het lezen voor het plezier. Dit zou dus geen 'extraatje' moeten zijn, maar de basis om aan andere (lees)vaardigheden te werken.

Door veel te lezen verhogen leerlingen hun begrip van teksten en leesvaardigheid. Door fictie of verhalende non-fictie in te zetten bij andere vakken wordt aan meer doelen tegelijk gewerkt: taalbeheersing en kennis en inzicht in specifieke onderwerpen. Mits gebruik wordt gemaakt van kwalitatief goede teksten blijkt deze combinatie effectief en efficiënt te zijn.

Tot slot

Er is veel discussie over het lezen van 'canonboeken' en het toetsen van gelezen boeken. Wanneer de lezer en de leesmotivatie centraal staan, kunnen canonboeken geen verplichting zijn.

Kennismaking met de canonboeken is daarmee niet uitgesloten, maar verloopt langs de hierboven geschetste doorlopende leerlijn voor lezen en literaire vorming. Een (digitaal) leesportfolio (opgebouwd vanaf het po) en aantrekkelijke boekverwerkingsactiviteiten kunnen het toetsen op 'feitjes' - die online te vinden zijn en waarvoor boeken lezen niet echt vereist is - vervangen.